

УДК 330.111.62 (477)

С. Ю. Цюхля, к.е.н., доцент,
ТНУ ім. В.І. Вернадського
О.П. Кузнєцова, ст. викладач,
Кримський інститут економіки та господарського права

ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми в загальному вигляді. По оцінках міжнародних експертів, у найближчі роки готельна індустрія буде розвиватися високими темпами. Динаміка індустрії туризму, прогнозована для країн ЄС, у чинність процесів глобалізації, посилення міждержавних зв'язків і обмінів буде мати місце в Україні. На теперішній час індустрія гостинності в Україні є однією із галузей економіки, що активно розвиваються. У багатьох регіонах відкриваються нові готелі, будинку відпочинку, санаторії і пансіонати, реконструюються діючі, на якісно новий рівень виходить сервіс, розвивається інфраструктура.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними СОТ, протягом останніх 16 років доход від міжнародного туризму зростає на 9%, а кількість міжнародних туристів - на 4% щорічно. Розміщення - невід'ємна частина туристичної подорожі, воно закріплено законодавством у визначенні поняття "туристичний продукт" як попередньо розробленого комплексу туристичних послуг, реалізований або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення й інші туристичні послуги [1, Ст. 1]. Послуги розміщення є основним чинником, що забезпечує економічне зростання у сфері туризму. Це підтверджують дані про те, що до 68% усіх доходів від туризму і до 65% усіх зайнятих у світовій індустрії туризму припадає на сферу розміщення [2, с. 29].

Мета статті - дослідити сучасний стан готельного бізнесу в Україні, визначити актуальні завдання розвитку.

У сучасних умовах індустрія гостинності виступає однією з форм туристичної діяльності. Важливим показником готельного обслуговування в розвинених країнах вважається рівень підприємства, що визначається "зірками" або фірмовими назвами готельних і ресторанных мереж. У нашій країні в радянський період готелі відносилися до житлово-комунального господарства і, відповідно, виконували галузеві вимоги. Зараз готелі, як підприємства, призначені для тимчасового проживання, що надають послуги з розміщення туристів і відпочиваючих, проходять ліцензування у Міністерстві культури і туризму. В Україні добровільна сертифікація послуг готелів і харчування почалася в 1999 р., а з 1.07.2000 р. - обов'язкова сертифікація послуг з розміщення, харчування в оздоровчих установах і установах відпочинку [3]. Паралельно з цим Міністерство охорони здоров'я України проводить акредитацію санаторно-курортних установ. Усі ці заходи свідчать про цілеспрямовану роботу з регулювання туристсько-рекреаційного обслуговування і прагнення відповідати Міжнародним готельним правилам [4].

У 2006 р. Україну відвідало 19 млн. іноземних туристів, у порівнянні з попереднім роком туристичний потік зріс на 7%. У першому півріччі 2007 р. вже зафіксовано збільшення кількості туристичних компаній і кількості туристів. На тлі такої активності на туристичному ринку Україна може реалізувати свій туристичний потенціал, якщо забезпечить туристів безпечними і високоякісними готельними послугами.

Згідно статистичних даних в останні два роки збільшується кількість фірм готельного типу на 3% у рік (табл. 1) [5, 6]. За даними таблиці 1 можна стверджувати, що зміна у зниженні значень показників готельної інфраструктури в країні відбулась у період 2002-2003 рр. І починаючи з 2004р., зростання кількості готельних номерів набуло 3,5% при збільшенні їхньої житлової площі на 5% щорічно. Отже, виявляється тенденція не тільки кількісного зростання, але і якісних показників умов перебування в готельних номерах.

Таблиця 1

Показники підприємств готельного господарства України

Роки	Кількість підприємств готельного типу	Кількість обслуговуваних осіб, тис. осіб	Кількість номерів	Загальна місткість, тис. місць
2000	1308	3287,4	51012	102,9
2001	1258	3497,3	49966	100,7
2002	1254	3576,6	51107	103,8
2003	1218	3738,7	50412	104,6
2004	1192	3907,7	50414	104,0
2005	1232	3938,2	51686	106,0
2006	1269	4196,2	53645	110,4
2007	1420	4560,2	62165	139,2

Але наведені дані стосуються тільки підприємств-юридичних осіб, що звітують перед держкомстатом. Фізичні особи - власники засобів розміщення вже стали серйозними конкурентами великим підприємствам індустрії гостинності. Але тому що суб'єкти підприємницької діяльності звітують тільки перед податковими органами, Держслужба туризму і курортів статистикою про масштаби їхньої діяльності не володіє. І це істотно ускладнює проведення оцінки реального стану індустрії гостинності в країні.

Зацікавленість у готельному бізнесі виявляють також інвестори: банки, страхові і будівельні компанії. Про це свідчить динаміка залучення інвестицій. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розвиток готельної сфери (59 підприємств) на 1 січня 2007 р. склав 183 млн. дол./, тобто 0,9% від загального обсягу прямих інвестицій в економіку України. У числі країн, що вклали в сферу гостинності України значні суми Кіпр (39,4 млн.дол.), Росія (35,8 млн.дол.), Швейцарія (28,9 млн.дол.) [7].

За прогнозами експертів ЄС, у період до 2010 р. найбільш інтенсивно будуть розвиватися такі галузі індустрії туризму, як готелі найбільш комфортного "п'ятизіркового" класу і класу "люкс", курорти й оздоровчі центри, глобальні електронні системи бронювання і резервування, комп'ютерне і програмне забезпечення, оператори зв'язку, тематичні і розважальні парки, нові види спорту. Темпи розвитку сільських, трьох - чотирьохзіркових готелів, кемпінгів, музеїв, виставок, театрів, народних промислів і виготовлення сувенірної продукції залишаться без змін. Буде розширюватися діяльність туристських рекламних агентств і ЗМІ, екскурсійних бюро, страхових компаній, що обслуговують мандрівників, підприємства з виробництва транспортних засобів і одягу для туризму та спорту, будуть зростати оптова і роздрібна торгівля товарами для мандрівників, будівництво туристських об'єктів. Збережуть своє положення одно - двозіркові готелі, мотелі, туристські агентства, недорогі ресторани [8, с. 94].

Аналітики вважають, що серйозним етапом розвитку індустрії гостинності України можуть стати проведення разом з Республікою Польща чемпіонату з футболу УЄФА в 2012 р. Вони прогнозують обсяг інвестицій у галузь більше 1 млрд. Євро [9, с.35].

Сьогодні в Україні функціонує 1420 готелів, а в Криму – 82, тобто лише 5,8% від загальної кількості, це при тому що АР Крим, яка в останні роки займає одне із провідних місць у туристичному бізнесі нашої країни.

За останні сім років відбувається відновлення готельної інфраструктури, що перетерпіла зміни в процесі реорганізації й модернізації. У період 2003-2004 рр. змінюється статус окремих готельних підприємств: частина з них переходить до оздоровчого комплексу, окремі готелі через нерентабельну діяльність передаються в оренду фізичним особам. Як в Україні в цілому, так і в Криму, починаючи з 2004 р., відбувається зростання кількості галузевих підприємств, готельних номерів і збільшення їхньої житлової площі (табл. 2) [6, с. 530-532].

Таблиця 2

Розвиток готельної інфраструктури в АР Крим по роках

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Зміни 2007-2000
Кількість номерів	5570	6067	7041	6410	5724	5982	6464	6777	+1207
Житлова площа всіх номерів, тис. кв. м	99,0	110,7	129,5	120,3	101,1	115,6	129,9	133,3	+34,3
Одноразова місткість, місць	11329	12676	14726	13607	12289	12710	13542	13987	+2658

Середньорічний приріст показників в кримській автономії склав 4,6%, 6,3% і 13,5% відповідно. Для порівняння, ці показники по Україні становлять 3,5%, 3,5% і 5% [5, с. 35]. У цілому виявляються тенденції не тільки кількісного зростання, але і якісних показників умов перебування в готельних номерах. У досліджуваному регіоні зазначені процеси відбуваються активніше, і це закономірно, з огляду на рекреаційний потенціал Криму.

Незважаючи на зниження чисельності підприємств готельного типу в 2003 р., динаміка показників їхньої діяльності свідчить про постійне зростання кількості обслугованих (рис. 1). Однак коефіцієнт використання місткості за весь розглянутий період коливається від 0,25 до 0,38, і навіть максимальне значення в 0,38 не може вважатися достатнім рівнем використання номерного фонду.

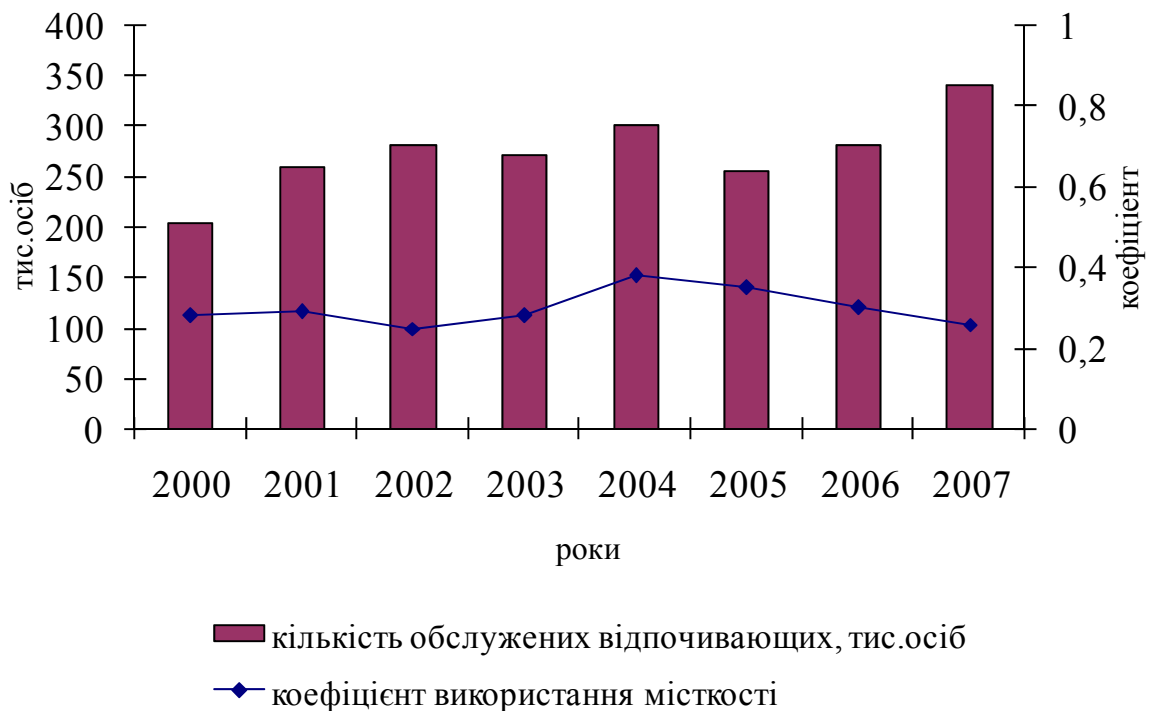

Рис. 1. Динаміка показників діяльності підприємств готельного типу АР Крим

У структурі номерного фонду готелів номера люкс становлять 5,8%, двомісні – 62,3%. Одночасно готелі Криму можуть прийняти 14012 чоловік. Однак річне завантаження підприємств готельного господарства склало в 2007 році всього 30 %. Таким чином, готельний фонд Криму залишається затребуваним поки менше, ніж на третину. Таке низьке завантаження є результатом сезонності роботи готельних підприємств. Ключовий потік приїжджих припадає на літні місяці. В інший час приїжджих, як правило, не багато. У м. Ялта й м. Алушта, наприклад, річне завантаження, згідно зі статистикою, складає – 22 %, у м. Євпаторія – 20%, у м. Феодосія – 17%, у м. Саки – 13,6%. Максимальний коефіцієнт завантаження мають готелі Сімферополя, що складає 56%, у зв'язку з тим, що туристи приїжджають сюди не тільки влітку, цілий рік для вирішення ділових питань.

Актуальним завданням якісного поліпшення готельних послуг виступає новий рівень сервісу. Вимоги до готелів установлюються за категоріями [3]. І у зв'язку із загальною тенденцією розвитку підприємств готельного типу в Криму вже помітно, як удосконалюються служби сервісу. За даними табл. 3 можна відзначити, що кількість сервісних структурних підрозділів за досліджуваний період збільшилося майже в 2 рази або від 37 до 230% залежно від виду служби [6, с. 534].

Таблиця 3

Наявність структурних підрозділів сфери сервісу у готелях Криму по роках, одиниць

Підрозділи	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Зміни 2007-2000
автостоянка	10	13	16	18	23	17	20	24	+14
ресторан	11	12	9	9	11	13	15	17	+6
кафе, бар тощо	33	43	54	54	61	62	76	81	+48
сауна (басейн)	21	17	18	21	28	31	40	52	+31
пральня	14	21	27	27	25	23	25	26	+12
заклади торгівлі	10	8	12	13	7	7	10	20	+10
інші	24	28	34	39	27	28	33	37	+13
Всього	123	142	170	181	182	181	219	257	+134

Наведені вище цифри говорять про те, що менеджерами готелів проводиться дуже слабка робота із залучення гостей у міжсезоння. Для вирішення проблем сезонної зайнятості номерного фонду й підвищення коефіцієнта використання слід активніше розвивати нові, але вже популярні види туризму: діловий та конгресійний. Конференц-можливості таких готелів, як «Ореанда», «Ялта», місця їх розташування й досвід персоналу стали основою для проведення корпоративних заходів як вітчизняних, так і іноземних компаній. Для застосування такого досвіду потрібно поліпшити відповідну інфраструктуру: сучасне встаткування, засоби зв'язку й комунікацій.

Оцінюючи показники результативності діяльності, можна відзначити не тільки зростання доходів, але й підвищення ефективності роботи підприємств готельного господарства. Показник прибутку, що припадає на 1-го відпочиваючого виріс із 469,7грн. в 2000 р. до 758,4грн. в 2005 р., тобто на 61,5%. Відзначимо, що за рахунок цінного фактору приріст прибутків був забезпечений не більше ніж на третину. Ефективність використання житлової площі номерів, яка розраховувалася як дохід, що припадає на 1кв.м., у 2000 р. була 969,7грн., а до 2007 р. збільшилася на 73,6% і склав 1683,4грн. І це при зміні коефіцієнта місткості тільки на 0,02 пункту. Такі дані характеризують участь зміни якості послуг у підвищенні фінансових показників.

У якості позитивної тенденції можна оцінити збільшення вартості основних засобів підприємств, що характеризує націленість на розвиток і сучасне оснащення бізнесу. Нинішня гостра нестача кадрів стримує якісний ріст усєї української індустрії гостинності.

Існують і інші проблеми, пов'язані з розвитком готельної інфраструктури в регіоні. Якщо у всіх куточках світу для людей, що подорожують для задоволення й по справах, будуються найрізноманітніші готелі, то в Криму останнім часом будуються великі фешенебельні готелі, які пропонують клієнтам сучасний рівень сервісу. Це приваблює заможних гостей у регіон. Але для формування готельної пропозиції виникає потреба не забувати про клієнтів середнього достатку, а також про тих, хто віддає перевагу спокійному відпочинку. Спеціалізація готельних підприємств повинна бути різноманітною при тому, що окремі готелі можуть орієнтуватися на обслуговування представників певного сегмента туристичного ринку. Унікальність малого готелю з нестандартним, а індивідуальним обслуговуванням, є інструментом залучення потенційного клієнта.

Висновки. Крим завжди був місцем відпочинку, як організованих, так і неорганізованих туристів. Останні подорожують по власній програмі, у багатьох випадках, використовуючи автотранспорт. Враховуючи це необхідно відзначити, що в Криму практично не розвинені такі види розміщення як мотелі й кемпінги. Їхня частка серед засобів розміщення в регіоні становить 0,5%, у той час як у світі вони є дуже розповсюдженими. Створення мережі мотелів є напрямком розвитку готельного бізнесу у кримському регіоні та країні в цілому.

У цілому для реалізації комплексного підходу до розвитку готельного господарства Криму, використання відповідного організаційно-економічного механізму вивчення потреб ринку в готельних послугах і активного впливу на його формування, необхідно удосконалити інформаційно-рекламну й маркетингову системи, послуги, ціни, а також вивчення й прогнозування попиту.

У цілому динаміку розвитку готельного сектора в Україні можна оцінити як позитивну, рівень готельного бізнесу прибутковим і інвестиційно привабливим. Сучасна стратегія і тактика розвитку цієї сфери повинна будуватися не тільки на збільшенні кількості об'єктів розміщення, але й на якісному удосконаленні наявних послуг гостинності.

Література

1. Закон України «Про туризм» №1282/4 від 18.11.2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 29. – ст.1.
2. Организация и управление гостиничным бизнесом / Под ред. А.Л. Лесника, И.П. Мащицкого, А.В. Чернышева. - М., 2000. – 296с.
3. Сертифікація та категоризація [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.tourism.gov.ua/publ.aspx?id=26>
4. Международные гостиничные правила. Одобрены Советом Международной гостиничной ассоциации 2 ноября 1981 г. Катманду, Непал.
5. Туризм в Україні [Стат.зб-к.]. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 184 с.
6. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в АР Крим у 2007/2008 році: Стат. збірник /Головне управління статистики в АР Крим / відп. за випуск О. Г. Колебаєва. – Сімферополь: Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим, 2008. – 151 с.
7. Інвестиційні можливості туристичної сфери України [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту: <http://www.tourism.gov.ua/PublicationsList.aspx?id=47>
8. Морозов В.А. Социально-экономические аспекты формирования туристской индустрии / В.А. Морозов // Вестник Московского университета Серия 6 Экономика . 2004. – № 6. – С. 85-96.
9. У отеля должна быть душа / Украинская Туристическая Газета. – № 10 (37) 8 октября - 5 ноября 2007г. – С.35.